

Het nut van kleurringen

Hein Verkade

Ruim dertig jaar geleden startten de eerste onderzoekers met het aanbrengen van kleurringen bij vogels. Het werd voor het eerst mogelijk om individuele vogels van hun soortgenoten te onderscheiden door het gebruik van unieke kleurencombinaties en codes. Het bleek een succes want veel vogelaars stuurden hun waarnemingen van deze vogels naar de onderzoekers. Ook zij wilden graag weten waar de vogels die zij zagen vandaan kwamen en naar toe gingen.

Toch was niet iedereen even enthousiast over het (kleur)ringen van vogels. De tegenstand spitste zich vooral toe op het leed dat werd toegebracht aan de geringde vogel. Op de diverse discussiefora liepen de emoties hierover soms flink op.

Maar zoals meestal ligt de waarheid ergens rond het midden. Echter, met voortschrijdend inzicht zitten er toch meer positieve kanten aan het ringwerk dan gedacht. Is de kritiek van de tegenstanders dan nutteloos? Nee integendeel, zij zorgen er mede voor dat onderzoekers steeds de juiste afweging maken voordat zij een kleurringonderzoek starten. Ofwel: het welzijn van de vogel moet in de juiste verhouding staan tot het doel wat de onderzoeker wil bereiken. Nou dat is niet altijd even gemakkelijk.

In het verleden zijn er kleurringprojecten opgezet waar later niets met de resultaten is gedaan. Dergelijk onderzoek is nutteloos en overbodig. Er moet altijd een vraag zijn waarom men vogels wil ringen. Daarnaast moet het ook verplicht zijn om na de bewerking van de verkregen gegevens een onderzoeksrapport met de resultaten uit te brengen.

Een andere vraag is in hoeverre de aangebrachte ringen (dit geldt ook voor satellietzenders en GPS loggers) invloed hebben op het gedrag van de individuele vogels. Stel dat de kleurringen een verhoogd predatierisico tot gevolg hebben dan zijn de gegevens van de geringde vogels niet meer representatief voor de soort en dus waardeloos. Onderzoekers zijn er dus bij gebaat dat de

geringde vogels geen last hebben van de aangebrachte ringen en zenders. De onderzoeksmethoden zelf worden dan ook regelmatig getest en hierover verschijnen interessante artikelen in de vakbladen.

De praktijk

Elk individu binnen een soort is anders. Er zijn mannetjes en vrouwtjes, zwakke en sterke vogels, avontuurlijke en honkvaste dieren enz. enz. Dat betekent dat je veel vogels individueel moet volgen om iets over de soort in het algemeen te kunnen zeggen. Dus moeten er behoorlijk wat vogels gekleurd of gezenderd worden. Bijkomend voordeel is dat het voor de aflezers van die ringen interessant wordt om er op uit te trekken omdat je een grotere kans hebt om ze tegen te komen.

Het onderzoek wordt steeds waardevoller wanneer er veel terugmeldingen komen. Stel dat een vogel iedere dag wordt gemeld, dan weet je precies hoe oud die uiteindelijk is geworden. Dit is natuurlijk onmogelijk. Des te meer waarnemingen des te betrouwbaarder de uitspraak over de leeftijd die de vogel bereikt heeft. Zo constateert Jeroen Reneerkens dat Drieteenstrandlopers die in Afrika overwinteren gemiddeld net iets minder oud worden dan de vogels die in Europa blijven.

Maar er is meer. Het is een logische gedachte dat Drieteenstrandlopers langs de kusten van Europa en Afrika naar Ghana trekken. Echter, een gekleurde vogel die in augustus in Zuid-Noorwegen werd gefotografeerd en vijf dagen later in Ghana, kan niet anders dan rechtstreeks dwars over de Sahara zijn gevlogen!

Daarnaast krijgt de waarnemer zelf ook veel informatie over de vogels. Een Drieteenstrandloper die door Jeroen op 9 augustus 2013 als nestjong in Noordoost Groenland was geringd liep twee maanden later op het Noordwijkse strand. Daar bleef hij de hele winter in de buurt hangen. In het daaropvolgende voorjaar werd de vogel in prachtkleed gefotografeerd op het Duitse Waddeneiland Trischen. Zo krijg je langzamerhand een beetje inzicht waar onze strandlopertjes vandaan komen en naar toe gaan.

9 August 2013
Hochstetter Forland, Greenland

7 October 2013
Noordwijk, the Netherlands

15 May 2014
Trischen, Germany

Foto's: Jeroen Reneerkens, Hein Verkade en Benjamin Gnep

Daarnaast wordt het steeds eenvoudiger om de waargenomen geringde vogels vast te leggen op de gevoelige plaat. Hierdoor is het mogelijk iets te zeggen over de conditie en het ruistadium van de bewuste vogel op de bewuste datum. Er komt dus heel veel informatie beschikbaar als je waargenomen kleurringen doorgeeft aan de onderzoekers.

Maar hoe weet je naar wie je de informatie moet sturen? Om die te vinden kun je het beste de site: www.cr-birding.org raadplegen. Hier wordt je d.m.v. van vragen naar het juiste project geleid met het e-mailadres van de onderzoeker erbij.

Het nut voor de bescherming

Met het kleurringen kom je heel veel te weten over individuele vogels en vogelsoorten. Maar heeft dit soort onderzoek ook nut voor de bescherming van die vogels? Afgelopen winter tijdens het eneroverende NOU-congres in Haren deed de lezing van Theunis Piersma mijn aarzelend ja naar een volmondig ja schuiven. Theunis is hoogleraar trekvoegeleecologie aan de Rijksuniversiteit Groningen en een meester in het begrijpelijk vertellen van een ingewikkeld verhaal.

Hij staat zo ongeveer aan de wieg van het kleurring- en zenderonderzoek aan steltlopers.

Hij vertelde dat regelmatig en liefst gestandaardiseerd aflezen van kleurringen bij voorkeur op vaste plekken heel veel kan vertellen over de overleving van steltlopers gedurende een heel seizoen. Via een ingewikkelde rekenmethode kan worden nagegaan op welke plek opvallende sterfte plaatsvindt. Dit is de bottleneck voor een vogelsoort en veranderingen op die plek hebben belangrijke consequenties voor de populatieontwikkeling. Zo werd dankzij intensief kleurring- en zenderonderzoek bij Lepelaars geconstateerd dat de grootste klappen vallen

tijdens de voorjaarstrek onder de vogels die in West-Afrika overwinteren. Die onbalans werd opvallend genoeg niet gevonden bij de Lepelaars die in Zuid-Europa de winter doorbrengen. Schort er iets aan de kwaliteit van het overwinteringsgebied, de Banc d'arguin in Mauritanië? Het is een mogelijke aanwijzing dat de Lepelaar in de toekomst steeds vaker dichter bij het broedgebied gaat overwinteren.

Nog spectaculairder zijn de resultaten in Oost-Azië. Piersma en zijn team bestuderen daar de trekwegen en pleisterplaatsen van Kanoeten en andere steltlopers. Deze Kanoeten broeden in Oost-Siberië, pleisteren dan in de uitgestrekte wadvlakten van de Gele Zee, en overwinteren in Noordwest-Australië. Deze populaties staan erg onder druk omdat het expanderende China grote delen van de Gele Zee inpoldert om er industrie- en havengebieden aan te leggen. Bezorgde natuurbeschermers wezen op de achteruitgang van de steltlopers, maar vingen bot bij de Chinese overheid. Hun uitleg was dat het probleem in de broedgebieden in Siberië lag door de klimaatverandering. Maar door intensief kleurringenonderzoek konden Piersma en de zijnen onomstotelijk vaststellen dat de sterfte in de broedgebieden en in Australië nihil is maar dat de grote klappen vallen in de Gele Zee. Hier kon zelfs de Chinese overheid niet omheen en het onderzoeksteam werd door hen in contact gebracht met Chinese wetenschappers.

Het wil nogal wat zeggen dat de bureaucratische overheid in het machtige China luistert naar vogelonderzoekers. Dan zit dat kleurringonderzoek fantastisch in elkaar. En wie weet helpt het bij het beschermen van de overgebleven wadvlakten in de Gele Zee!

Kortom, laten sceptische vogelwaarnemers en –fotografen niet langer kritiek hebben op kleurringen en zenders maar ze juist aflezen en vastleggen. Het is nuttig voor de kennis over én de bescherming van de vogels.

Ringennieuws

Hein Verkade

In veel landen worden bij meeuwen kleurringen aan-gebracht voor onderzoek. Als je tijdens een strand-wandeling een beetje oplet dan is de kans groot dat je er een ontdekt. In dit stukje richten we de schijnwerper op de algemene en volgens sommigen wat saaie Zilvermeeuw.

Oude knar Zilvermeeuw (Y1)GF op het strand van Noordwijk
13-12-2014 Foto Caroline Walta

Oude knar

Zilvermeeuwen behoorden tot de eerste vogels die reeds in de jaren tachtig van de vorige eeuw massaal van kleurringen werden voorzien. Zo liet Arie Spaans in de jaren 1986-1988 jaarlijks 100 kuikens ringen in 14 verschillende kolonies langs de Nederlandse kust. Er ging een wereld voor je open. De vogels op het Noordwijkse strand waren vooral afkomstig uit de kolonies in de directe omgeving. Maar nog leuker was te constateren dat sommige van die meeuwen bij voorkeur rond een eigen favoriete strandpaal zaten. Dit leidde in 1992 tot een artikelje in de strandloper: 'Zilvermeeuwen op het Noordwijkse strand'.

Dit baanbrekende onderzoek is inmiddels wat naar de achtergrond geraakt tot er op 6 januari 2015 een volwassen Zilvermeeuw met een verweerde groene ring op het strand voor de zeetrekhut zit. Met veel moeite lukte het te achterhalen dat er twee witte horizontale strepen op stonden. Dit betekende dat het hoogstwaarschijnlijk een oude vogel van het onderzoek van Arie Spaans betrof. Maar ja..... die vogels hadden om beide poten een unieke